

*До разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 08.051.133
Дніпровського національного
університету імені Олеся
Гончара*

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертацію Кочури Сергія Вікторовича на тему:
«Державно-правовий механізм регулювання валютних
відносин» подану до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю
081 «Право»**

Актуальність дослідження. Дисертаційна робота Кочури С.В. порушує надзвичайно важливе питання функціонування державно-правового механізму валютного регулювання, що в сучасних умовах є ключовим елементом забезпечення фінансової стабільності, економічної безпеки та міжнародної інтеграції України. Валютні відносини дедалі більше виступають не лише технічним інструментом фінансової політики, а й індикатором загального рівня ефективності державного управління у сфері макроекономіки.

Актуальність дослідження зростає в контексті збройного конфлікту, що триває, необхідності стабілізації валютного ринку у післявоєнний період, адаптації до європейських регуляторних стандартів, а також реакції на глобальні виклики валютної політики. Автор цілком обґрунтовано розглядає валютне регулювання як публічну функцію держави, що поєднує інструменти нагляду, правового впливу та стратегічного прогнозування.

Особливу увагу в роботі приділено питанням правової природи валютних обмежень, специфіці «плаваючого» курсу в умовах обмежених резервів та ролі фінансового права як домінантної галузі у відповідному регулюванні. Вивчення балансу між імперативністю та диспозитивністю правових приписів у валютній сфері дозволяє вийти на ширший рівень дискусії про оновлення концептуальних засад публічного права в Україні.

Загалом, актуальність теми зумовлена не лише трансформацією внутрішнього правового середовища, а й потребою глибшого теоретико-практичного осмислення механізмів валютного впливу в умовах євроінтеграції

та постконфліктного відновлення. Комплексний підхід до аналізу нормативних, інституційних і функціональних компонентів валютного регулювання забезпечив вагомий науковий внесок у розвиток адміністративно-правової доктрини.

Аналіз зв'язку роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація Кочури Сергія Вікторовича виконана у межах науково-дослідної теми кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара «Виявлення особливостей та удосконалення нормативних парадигм у сфері регулювання цивільно-правових відносин та господарської діяльності в Україні в умовах євроінтеграції» (№ держреєстрації 0122U001411). Обрана тематика органічно інтегрується у рамки зазначеного дослідження, оскільки присвячена правовому аналізу валютного регулювання як ключового інструменту забезпечення економічної безпеки в умовах глобалізаційних трансформацій та євроінтеграційних процесів.

Робота враховує методологічні орієнтири кафедральної теми, зокрема спрямованість на вдосконалення правових механізмів регуляторного впливу та гармонізацію нормативного забезпечення економічних відносин. Тема дисертації затверджена Вченою радою університету (протокол № 5 від 18 листопада 2021 р.), а результати апробовані в установленому порядку (акти впровадження № 061/1, № 061/2 від 07.05.2025 р.), що свідчить про її актуальність і прикладне значення в межах реалізації наукової стратегії закладу.

Дисертація відзначається чіткою структурою, що відповідає логіці дослідження. У вступі чітко окреслено мету та завдання дисертаційного дослідження, визначено його об'єкт і предмет, обґрунтовано застосовані методологічні підходи, розкрито наукову новизну роботи, а також охарактеризовано її теоретичну й прикладну значущість.

У Розділі 1. *Теоретико-методологічні засади функціонування державно-правового механізму регулювання валютних відносин* дисертант зосередив увагу на концептуальних основах правового осмислення валютних відносин як об'єкта

державно-правового впливу. Запропоновано авторське трактування понять «валюта» та «валютні цінності», здійснено їх аналітичну інтерпретацію згідно з положеннями чинного законодавства України. Обґрунтовано доцільність онтологічного аналізу правового впливу держави на валютну сферу. Систематизовано наукові підходи до публічного управління, виокремлено структурний і організаційний аспекти аналізу механізму валютного регулювання. Доведено, що державно-правовий механізм валютного регулювання доцільно розглядати як систему правових засобів реалізації функцій нагляду, координації та контролю уповноваженими суб'єктами.

Розділ 2. Сучасний стан функціонування державно-правового механізму регулювання валютних відносин в Україні присвячено аналізу чинної системи нормативного регулювання валютної сфери, з акцентом на її трансформацію в умовах воєнного стану. Дисертант аргументує необхідність запровадження тимчасових валютних обмежень у контексті відмови від політики лібералізації та обмеженості економічних ресурсів. Визначено вплив зовнішньополітичних та глобалізаційних чинників, охарактеризовано актуальний стан валютного ринку України. Наголошено на переважанні норм фінансового права у валютному регулюванні та ролі держави як активного учасника фінансово-правових відносин. Обґрунтовано доцільність переваги імперативного методу правового впливу як інструмента захисту публічних інтересів.

У Розділі 3. Напрями вдосконалення функціонування державно-правового механізму регулювання валютних відносин в Україні запропоновано підходи до оновлення нормативно-правової бази та підвищення ефективності регуляторної політики у валютній сфері. Проведено аналіз застосування валютних обмежень та економічних санкцій як засобів підвищення економічної безпеки держави. Розглянуто іноземний досвід валютного регулювання, зроблено акцент на неможливості запровадження жорсткої фіксації валютного курсу в умовах обмежених резервів. Натомість обґрунтовано доцільність впровадження адаптивної моделі в межах режиму «плаваючого курсу». Окреслено перспективи євроінтеграції як основи для розвитку валютної політики України, її гармонізації

з європейськими правовими стандартами та досягнення макроекономічної стійкості в умовах повоєнного відновлення.

У **висновках** представлено узагальнення результатів дослідження, сформульовано конкретні **висновки і рекомендації**, що підтверджують досягнення мети роботи.

Наукова новизна та практичне значення. Наукова новизна дисертаційного дослідження Кочури Сергія Вікторовича полягає у комплексному, ґрунтовному й порівняльно-правовому аналізі механізму валютного регулювання в адміністративно-правовому аспекті, що є одним з небагатьох подібних досліджень в українському правознавстві. Робота не лише узагальнює наявні підходи, а й формулює авторські положення, які мають суттєве теоретичне й практичне значення.

До наукових результатів, які одержано вперше, слід віднести аргументовану позицію щодо визначення ключових чинників внутрішнього й зовнішнього впливу на валютну сферу в Україні, зокрема акцент на викликах воєнного часу, необхідності тимчасових валютних обмежень та актуалізації впливу світових ринків. Уперше в науковій літературі сформульовано висновок про неможливість фіксації національної валюти в умовах недостатнього резерву та запропоновано модель її функціонування в умовах «керованого плавання». Крім того, важливим є узагальнення стратегічного значення євроінтеграції для валютної політики в умовах повоєнної відбудови економіки.

У межах удосконалення наукових положень уточнено зміст і структуру механізму публічного управління у сфері валютного регулювання, систематизовано законодавчі підходи до побудови державно-правового механізму регулювання валютних відносин. Також посилено теоретичну аргументацію щодо переважного значення фінансово-правових норм у валютному регулюванні, що визначає міжгалузевий характер правового впливу.

Подальшого розвитку набули теоретико-методологічні положення щодо онтологічного осмислення валютних правовідносин як предмета адміністративного права, а також підходи до диференціації понять у сфері

валютного обігу. Суттєвою є й авторська інтерпретація світового валютного ринку як чинника, що визначає трансформації в національному валютному регулюванні в умовах глобалізації та регіоналізації.

Таким чином, дисертаційна робота Кочури С. В. вносить вагомий внесок у розвиток вітчизняної цивільно-правової доктрини та формує підґрунтя для удосконалення валютного регулювання в умовах складної геополітичної ситуації та потреб адаптації до європейських інтеграційних стандартів.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані:

- у правотворчості – у процесі розробки пропозицій щодо вдосконалення валютного законодавства України;
- у правозастосовній діяльності – основні результати дослідження можуть бути використані суб'єктами валютного регулювання в своїй діяльності;
- у навчальному процесі - при підготовці навчально-методичного комплексу дисциплін «Актуальні питання правового регулювання валютних правовідносин», «Актуальні питання валютного законодавства», «Господарське право», при розробці навчальних посібників, підручників; в процесі наукового дослідження за науково-дослідною темою кафедри цивільного, трудового та господарського права «Виявлення особливостей та удосконалення нормативних парадигм в сфері регулювання цивільно-правових відносин та господарської діяльності в Україні в умовах євроінтеграції (номер державної реєстрації 0122U001411)», акти впровадження від 07 травня 2025 р. № 061/1, № 061/2.

Загальна оцінка роботи. Дисертаційне дослідження Кочури Сергія Вікторовича засвідчує його високий рівень як у теоретичному, так і в прикладному вимірах. Робота репрезентує комплексне, методологічно цілісне та логічно структуроване дослідження державно-правового механізму регулювання валютних відносин, що відзначається академічною глибиною, аргументованістю позицій та системним охопленням проблематики. Об'єкт і предмет дослідження визначено з урахуванням міждисциплінарного контексту, що дозволило автору

осмислити валютні правовідносини як динамічну правову конструкцію, інтегровану у публічно-правове регулювання економіки.

Наукова новизна одержаних результатів поєднується з прагненням до практичного впровадження запропонованих положень, що свідчить про прикладну орієнтацію роботи. Значна увага приділена виявленню суперечностей чинного валютного законодавства, обґрунтуванню напрямів його вдосконалення з урахуванням викликів воєнного стану та глобальних фінансових процесів. Здобувач продемонстрував здатність до критичного аналізу законодавчих та доктринальних джерел, сформулював авторські підходи до тлумачення базових правових категорій і запропонував обґрунтовані варіанти нормативної модернізації.

Зміст дисертації повністю відповідає профілю спеціальності 081 «Право» та вимогам до кваліфікаційних наукових досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Робота характеризується науковою добросовісністю, належним рівнем методологічної рефлексії, доказовістю висновків і практичною значущістю. За своїм змістом, ступенем обґрунтованості та актуальністю дисертаційне дослідження заслуговує на позитивну оцінку.

Попри позитивні сторони, у роботі є декілька аспектів, що потребують уточнення або подальшого обговорення:

1. Щодо співвідношення фінансового та адміністративного аспектів валютного регулювання. У дисертації справедливо наголошується на пріоритетності фінансово-правової природи валютного регулювання та визначається його онтологічна належність до фінансового права. Водночас не зовсім чітко окреслено межі адміністративно-правового впливу у цьому процесі, зокрема в частині функціонування регуляторних органів, здійснення наглядових повноважень, реалізації санкційних механізмів. Доцільним було б глибше проаналізувати, у який спосіб адміністративно-правові засоби взаємодіють із фінансовими інструментами регулювання, і чи можливе їхнє чітке розмежування на нормативному та інституційному рівнях. Це дозволило б краще визначити

місце адміністративного права в системі валютного регулювання та підвищити концептуальну точність дослідження.

2. Щодо міжнародно-правового компонента в системі валютного регулювання. У роботі обґрунтовується необхідність урахування зовнішніх (глобалізаційних) чинників у формуванні національної валютної політики. Водночас міжнародно-правова складова залишається недостатньо деталізованою. Було б доцільно ширше охарактеризувати нормативні джерела міжнародного валютного права (наприклад, угоди МВФ, директиви ЄС у валютній сфері) та оцінити ступінь їх імплементації в українське валютне законодавство. Також актуальним є аналіз проблематики відповідності національних обмежувальних заходів міжнародним зобов'язанням держави, зокрема в аспекті свободи руху капіталу й інвестицій. Включення цього виміру могло б значно підвищити міждисциплінарну цінність дослідження.

3. Щодо правового статусу Національного банку України як суб'єкта валютного регулювання. Дисертація містить загальні положення щодо ролі НБУ в системі валютного регулювання. Однак потребує додаткового розкриття специфіки його функцій у межах механізму державно-правового впливу, з урахуванням подвійного статусу цієї інституції – як органу валютного контролю та як центрального банку з високим ступенем автономії. Було б науково доцільно проаналізувати баланс між незалежністю НБУ та його підзвітністю в умовах реалізації надзвичайних заходів валютного регулювання, що є особливо актуальним у воєнний період. Такий аналіз дозволив би поглибити інституційний вимір дисертації та краще виявити ризики правового дуалізму у практиці регулювання.

Зазначені зауваження не мають системного або принципового характеру і не впливають на загальну концептуальну цілісність і якість проведеного дослідження. Вони радше свідчать про наявність потенціалу для подальшої наукової розробки окремих аспектів досліджуваної проблематики, аніж вказують на методологічні чи змістовні недоліки дисертаційної роботи. З урахуванням обсягу охопленого матеріалу та складності предмета дослідження

зазначені пропозиції можуть бути використані автором у контексті подальших наукових пошуків, зокрема при підготовці публікацій, участі в наукових дискусіях або розробці суміжних тем. Змістовний, теоретичний і практичний рівень дисертації при цьому повністю відповідає вимогам до кваліфікаційних наукових праць, а її наукова новизна й аргументованість залишаються незаперечними.

ВИСНОВОК

Дисертація «Державно-правовий механізм регулювання валютних відносин» відповідає вимогам, передбаченим порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженням Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44, а її автор – Кочура Сергій Вікторович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент:

Завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, кандидат юридичних наук, професор

 Ігор АЛЕКСЕЄНКО

Підпис к.ю.н., професора Алексеєнко І.Г.

«ЗАСВІДЧУЮ»

Проректор з наукової роботи
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

« 06 » 08 2025 р.

 Олег МАРЕНКОВ